

Размстасв Сергій Володимирович
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри екологічного права
Національного юридичного
університету
імені Ярослава Мудрого

ПИТАННЯ ПРАВА КОЛЕКТИВНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ

Питання про те, чи існує в сучасних умовах право колективної власності на землю, є дискусійним. Колективна власність на землю в Україні виникла в процесі земельної реформи внаслідок масової передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власність сільськогосподарських юридичних. Процедура передачі земель у колективну власність, як і інші правові питання, пов'язані із колективною власністю на землю, визначалися головним чином ст. 5 ЗКУ в ред. 1992 р., а також ст. 10 ЗУ «Про колективне сільськогосподарське підприємство». Згодом, відповідно до Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 03.12.1999 № 1529 більшість підприємств – суб'єктів права колективної власності припинили своє існування.

Проте не всі члени сільськогосподарських підприємств скористалися правом отримати земельну частку (пай), а тому частина переданих в колективну власність земель, так і лишилась у колективній власності сільськогосподарських підприємств, не дивлячись на те, що така форма власності згідно законодавства припинила існування з 01.01.2002 року. Тим не менш, станом на сьогодні державні акти на право колективної власності продовжують бути чинними, оскільки деякі сільськогосподарські підприємства досі не переоформили своє право на землю, у зв'язку з цим на практиці виникали проблеми стосовно наявності або відсутності права власності у таких підприємств.

Законодавець ані передбачив автоматичного переходу права колективної власності до приватної у зв'язку з виключенням цієї форми власності, ані прирівняв колективну власність до жодної з передбачених чинним законодавством форм власності. тому Конституційним Судом визнано, що право власності на землю не може бути втрачене внаслідок невчинення власником певних формальних дій щодо переоформлення цього права за новим законодавством (рішення Конституційного Суду України № 5-рп/2005 від 22.09.2005 року положення пункту 6 розділу Х «Перехідні положення» Земельного кодексу України та пункту 6 Постанови Верховної Ради України «Про земельну реформу» в частині щодо втрати громадянами, підприємствами, установами і організаціями після закінчення строку оформлення права власності або права користування землею раніше наданого їм права користування земельною ділянкою»).

Як наслідок, трансформування права колективної власності в інші форми власності була неможливою.

З 1 січня 2019 року набули чинності особливості використання та розпорядження землями, що залишилися у колективній власності колективного сільськогосподарського підприємства, сільськогосподарського кооперативу, сільськогосподарського акціонерного товариства. Такі приписи визначаються у законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні» від 10 липня 2018 року, яким внесено низку змін і доповнень до Земельного кодексу України, Закону України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)», інших законів для врегулювання правової долі земель колективної власності недержавних сільськогосподарських підприємств. Таким чином, встановлені правові приписи, які визначають порядок трансформації права колективної власності на землі сільськогосподарського призначення та кінцеві строки для набуття прав на такі землі. У разі якщо до 1 січня 2025 року власник невитребуваної земельної частки (паю) або його спадкоємець не оформив право власності на земельну ділянку, він вважається таким, що відмовився від одержання земельної ділянки і така невитребувана земельна частка (пай) після формування її у земельну ділянку за рішенням відповідної

сільської, селищної, міської ради за заявою відповідної ради на підставі рішення суду передається у комунальну власність територіальної громади, на території якої вона розташована, у порядку визнання майна безхазяйним.

Щодо земель колективних сільськогосподарських підприємств, які припинені, то починаючи з 2019 року такі землі вважаються власністю територіальних громад на території яких вони розташовані. Підставою для державної реєстрації права комунальної власності на земельні ділянки, сформовані за рахунок зазначених вище земель, є Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні» від 10 липня 2018 року.

Таким чином, в Україні продовжує існувати таке явище, як колективна власність на землю, що прямо закріплюється у ст.10 Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство», згідно якої земля може належати підприємству на праві колективної власності.